

راهنمای نگارش رساله دکتری

مقدمه

رساله یا تز دکتری به نوشته‌ای علمی و پژوهشی گفته می‌شود. زمانی که فرد دوره دکتری خود را به پایان می‌رساند، بایستی در جلسه دفاع در مقابل داوران، رساله دکتری خود را ارائه دهد و پاسخگوی سؤالات آن‌ها باشد. در صورتی که سؤالات داوران با گفته‌های اصولی و منطقی پاسخ داده شود، نشان‌دهنده آن است که پژوهشگر برای گردآوری رساله زمان کافی صرف کرده و تحقیقات بسیاری را انجام داده است.

اولین گام جهت نوشتن رساله دکتری، انتخاب موضوع رساله است. در این راستا، پژوهشگر می‌بایست موضوع جدیدی را انتخاب نماید، به طوری که در گذشته رساله در رابطه با موضوع مورد نظر تدوین نشده باشد. همچنین فرد می‌تواند از استاد راهنما کمک بگیرد؛ چرا که استاد راهنما می‌تواند به پژوهشگر در انتخاب یک موضوع پژوهشی و برنامه‌ریزی برای تکمیل آن در مدت زمان مقرر کمک نماید.

لازم به توضیح است که این راهنمای نگارش رساله دکتری توسط زیر گروه دکتری معماری جهت یکسان‌سازی رساله و هدایت و راهنمایی پژوهشگران دکتری معماری تهیه شده است و پس از بحث و بررسی در شورای گروه و اتخاذ نظرات استادان محترم در مورخ ۱۳۹۹/۱۱/۲۰ به تصویب رسید که از این تاریخ لازم الاجرا می‌باشد.

صفحات نخستین رساله

بعد از جلد اصلی و قبل از متون اصلی رساله نیاز است چند گام لازم برداشته و اطلاعاتی را ارائه نماییم که در ادامه به آنها می‌پردازیم:

۱. جایگاه ابتدایی‌ترین صفحه یعنی صفحه "بسم‌الله الرحمن الرحیم" بعد از صفحه سفید در سمت جلد فارسی می‌باشد که بایستی عبارت مذکور در وسط صفحه و به شکل ساده (بدون هر گونه کادر و تزئین) قرار بگیرد.

۲. در صفحه بعدی، کلیه مندرجات روی جلد به همان شیوه که در ادامه‌ی راهنمای نگارش رساله قید شده‌اند (به نمونه آخر این راهنما مراجعه شود)، بایستی دوباره ذکر گردند.

۳. سپس در صفحه بعدی، عنوان "منشور اخلاق" درج می‌گردد که در این بخش پژوهشگر متعهد می‌شود اصولی را که در فعالیت‌های علمی پژوهشی، به کار می‌برد با توجه به قوانین دانشگاه خود باشد.

۴. صفحه بعدی، شامل صفحه فارسی تأییدیه هیئت داوران می‌شود که تصویب‌نامه با امضای استادان راهنما و مشاور در این قسمت قرار می‌گیرد.

۵. دو صفحه بعدی نیز هر کدام به ترتیب شامل صفحه تقدیم و سپاسگزاری می‌شوند که پژوهشگر می‌تواند با ذکر نام افراد از آن‌ها تشکر نماید و بیان کند که حضور آن‌ها تا چه حد در تهیه رساله مؤثر بوده است.

۶. حال پژوهشگر می‌تواند در صفحه‌ای جدید فهرست مطالب را که شامل چکیده، عنوان فصل‌ها، عنوان بخش‌های و زیر بخش‌ها، فهرست منابع و پیوست‌ها می‌شود، ذکر نماید.

۷. اگر از شکل یا جدولی در مطالب استفاده شده است، می‌بایست در صفحه بعدی، ابتدا فهرست شکل‌ها (عنوان و شماره شکل، نمودار، نقشه و عکس) و در صفحه جدید، فهرست جداول (عنوان و شماره جدول) مذکور درج شوند.

۸. سپس به بخش چکیده رساله دکتری می‌رسیم که ضروری است این بخش به طور خلاصه و مفید، اهمیت تحقیقات و پژوهش، روش پژوهش، هدف و نتایج رساله دکتری بیان شود. چکیده معمولاً شامل ۵۰۰ کلمه تا ۶۰۰ کلمه می‌شود که بایستی در یک پاراگراف ذکر گردد. توجه شود که در انتهای چکیده، عنوان ”واژه‌های کلیدی“ نیز قید شود و سپس ۴ تا ۶ واژه کلیدی درج گردد.

فصل‌های رساله

به طور معمول فصل‌های رساله دکتری شامل ۵ فصل اصلی به ترتیب زیر می‌باشند.

فصل اول: مقدمه / کلیات پژوهش (Introduction)

پژوهشگران مقطع دکتری در فصل اول رساله دکتری به بیان مسئله پژوهش و ضرورت انجام پروژه و اهداف آن می‌پردازند، چالش‌ها، کمی و کاستی‌ها و ابهامات فعلی در این موضوع را تشریح و پرسش‌های کلیدی و مهم پژوهش را مطرح می‌نمایند. بهتر است پس از شرح چرایی انجام دادن پژوهش، کاربران احتمالی نتایج آن را نیز معرفی کنند. در توضیح اهداف پروژه، ابتدا هدف کلی / اصلی در یک جمله به طور واضح بیان شود و سپس اهداف جزئی / فرعی، ویژه و کاربردی مطرح گردد. توضیح واژه‌های کلیدی و تخصصی پژوهش فراموش نشود و آنها را واضح و شفاف تعریف نموده تا برداشت مشترک و صحیحی از مفاهیم پژوهش در مخاطبان حاصل شود.

بخش‌های این فصل بطور کلی عبارتند از:

- مقدمه
- طرح مسئله
- اهداف پژوهش
- اهمیت و ضرورت پژوهش
- سؤالات پژوهش
- فرضیه پژوهش
- خلاصه فصل

فصل دوم: پیشینه، مرور ادبیات و چارچوب نظری پژوهش (Literature Review)

باید بدانیم سابقه پژوهش و تحقیقات انجام شده درباره موضوع پژوهش مورد نظر در مسیر انجام رساله دکتری خیلی مؤثر است و در یک پژوهش باید کامل و جامع به آنها پرداخت. بنابراین در این فصل مطالعات قبلی را به ترتیب محتوایی یا زمانی بررسی و تاریخچه طرح این موضوع بیان می‌شود. مقالات و کتاب‌های منتشر شده، رساله‌ها و پژوهش‌های تدوین شده، مبانی نظری، نظریه‌های مرتبط و قابل بحث، فرضیه‌ها، مستندات و مدارک موجود در روند منطقی مطالعات نیز مرور شود. همچنین لازم است همه پژوهش‌های داخلی و خارجی را که در نوشتن رساله دکتری خود از آنها استفاده می‌کنیم، در اینجا نام ببریم. با توضیح ابهامات و کاستی‌ها در تحقیقات پیشین نیازهای فعلی رساله و موضوع خود را مشخص کرده و با بیان انگیزه از انتخاب موضوع رساله دکتری خود، معضلات و محدودیت‌ها را ذکر کنیم و علت اینکه چرا این موضوع را برای رساله دکتری خود انتخاب کرده‌ایم را بیان کنیم و در پایان دستاوردهای احتمالی پژوهشمان را پیش‌بینی کنیم.

بخش‌های این فصل بطور کلی عبارتند از:

- مقدمه
- پیشینه پژوهش
- مبانی نظری
- مدل مفهومی
- خلاصه فصل

در بخش مقدمه پژوهشگر، جنبه‌های مختلف پژوهش خود را مورد بررسی قرار می‌دهد، یعنی نشان می‌دهد که جهت پیشرفت تحقیقات خود چه کارهایی انجام داده و چه اطلاعاتی را جمع‌آوری کرده است. همچنین این قسمت می‌تواند همراه با خلاصه‌ای از نظرات و بحث کلی همراه باشد.

در بخش پیشینه نیز پژوهشگر می‌تواند به تاریخچه تحقیقات انجام شده در رابطه با موضوع مورد نظر، در ایران یا خارج از کشور بپردازد.

در قسمت مبانی نظری به تعاریف واژگان کلیدی پرداخته می‌شود و تئوری‌ها به صورت مرتبط و تخصصی بیان می‌گردند. چارچوب نظری پژوهش یک جمع‌بندی کلی از مرور ادبیات و نظریه‌های پژوهش است و در نهایت به مدل مفهومی ختم می‌شود.

در قسمت آخر از این فصل نیز در صورت امکان، فرد می‌تواند مدل مفهومی (الگوی تصویری) یا به عبارتی مفاهیم مرتبط با هم را بیان نماید. در مدل مفهومی باید نشان داد می‌خواهیم سؤال پژوهش را حول محور چه سازه‌ها یا متغیرهایی طراحی کنیم. و هر سازه یا متغیر از چه مؤلفه‌هایی تشکیل شده است.

فصل سوم: روش پژوهش (Research Method)

این فصل بیانگر روش پژوهش می‌باشد که پژوهشگر، روش گردآوری اطلاعات، روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، محیط و نمونه پژوهش، روش نمونه‌گیری و روش محاسبه را به طور جزئی و دقیق بیان می‌نماید.

در این فصل جنبه‌های روش شناختی و روش‌های پژوهش ارائه شود. مراحل انجام پژوهش و ابزار و وسایل و تکنیک‌های مورد استفاده در هر مرحله شرح داده می‌شود. همچنین نحوه تحلیل‌های لازم با استفاده از جداول، تصاویر، اشکال، نقشه‌ها و نمودارهای مختلف توضیح داده شود. آنالیز داده‌ها به صورت توصیفی یا استنباطی و مقایسه آن با سایر پژوهش‌ها از مهمترین بخش‌های این فصل رساله است که باید دقیق و جامع به آنها پرداخته و نتایج آن تفسیر و تشریح گردد.

بخش‌های این فصل بطور کلی عبارتند از:

- مقدمه
- جامعه و نمونه
- ابزارهای مورد استفاده
- روش جمع‌آوری داده‌ها
- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
- متغیرها
- خلاصه فصل

فصل چهارم: بحث و تحلیل نتایج پژوهش (Discussion and Analysis of Results)

در این فصل تمام یافته‌های تحقیقات ارائه می‌شود و تحلیل‌های خود را درباره آنها با استفاده از جداول، تصاویر، اشکال، نقشه‌ها و نمودارهای مختلف توضیح می‌دهیم. از آن جایی که این بخش به بیان یافته‌ها اختصاص دارد نه تفسیر کردن آنها، ضروری است که با ترتیبی منطقی و متناسب با موضوع و فرضیه مذکور، در جملاتی ساده و قابل فهم، نتایج گفته شود. آنالیز داده‌ها به صورت توصیفی یا استنباطی و مقایسه آن با سایر پژوهش‌ها از مهمترین بخش‌های این فصل رساله است که باید دقیق و جامع به آنها پردازیم و نتایج‌شان را تفسیر و تشریح کنیم.

بخش‌های این فصل بطور کلی عبارتند از:

- مقدمه
- تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌ها
- تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها

- تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها
- نتایج آزمون فرضیه
- نتیجه‌گیری فصل

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات (Conclusion and Recommendations)

این فصل مختص نتیجه‌گیری پژوهش می‌باشد؛ نخست خلاصه پژوهش و فصل‌های پیشین را نوشته، سپس با جمع‌بندی یافته‌های خود به نتیجه‌نهایی می‌رسیم؛ پیام پژوهش و دستاوردهای تحقیقات را با خلاقیت و به شکلی جذاب و قابل درک در این بخش ارائه می‌دهیم. در این فصل باید درباره پذیرش یا رد فرضیه پژوهش و سپس محدودیت‌های پژوهش نیز توضیح داده شود. در نهایت، پیشنهادهای خود را در چارچوب نتایج به دست آمده برای انجام دادن پژوهش‌های آتی در روند تکمیل پروژه برای پژوهشگران دیگر مطرح می‌کنیم تا کاربردی و مفید بودن تحقیقات خود را کامل و ثابت کنیم.

بخش‌های این فصل عبارتند از:

- مقدمه
- خلاصه پژوهش و نتایج فصل‌های پیشین
- جمع‌بندی نتایج تحلیلی یا آزمایشگاهی
- پیشنهادات برای تحقیقات آتی
- نتیجه‌گیری

منابع (References)

در این قسمت پژوهشگر بایستی تمام ارجاعات مورد استفاده خود را ذکر کند و منابع را بیان نماید. برای ارجاع منبع، باید نام خانوادگی نویسنده و سال نشر اثر درج گردد. اگر نقل قولی مستقیم از نویسنده مورد نظر، آورده شود، ذکر شماره صفحه علاوه بر موارد مذکور لازم است. در صورتی که چندین منبع از یک نویسنده مورد استفاده قرار می‌گیرد، بایستی بر حسب تاریخ، منابع ذکر شوند. اسامی نویسندگان خارجی به صورت فارسی در متن تایپ شود و نام لاتین آن پاورقی شود. در این قسمت از دستورالعمل و شیوه‌نامه ارجاع‌نویسی دانشکده استفاده شود.

روش صحیح نگارش رساله دکتری در برنامه Microsoft Word

از آن جایی که کلیه مطالب مورد نظر بایستی از طریق برنامه Microsoft Word جمع‌آوری گردند، الزامی است که یک سری نکات در هنگام ویرایش و نوشتن مورد توجه قرار بگیرد که به شرح زیر می‌باشند:

- رساله بایستی بدون اشتباهات دستوری و نگارشی تدوین گردد.

- معمولاً تعداد صفحات مجاز برای رساله دکتری بین ۱۲۰ الی ۱۵۰ صفحه می‌باشد.
- در هنگام شماره‌گذاری صفحات معمولاً به صفحات بسم‌ا...، تقدیر و تشکر و چکیده، شماره‌ای اختصاص داده نمی‌شود. صفحات بعدی نیز با حروف ابجد یا اعداد رومی شماره‌گذاری می‌گردند و در صفحات متن اصلی تا آخرین صفحه، اعداد فارسی درج می‌شوند.
- متن فارسی رساله با فونت B Zar و با اندازه ۱۳ تایپ شود.
- متن و کلمات انگلیسی با فونت، Times New Romans و با اندازه ۱۱ تایپ شود.
- فاصله بین خطوط در متن رساله ۱,۰۸ انتخاب شود.
- کلمات فارسی در پانویس با اندازه ۹ و کلمات انگلیسی با اندازه ۸ تایپ شود.
- زیرنویس تصاویر و نمودارها و نظایر آن، متن فارسی با اندازه ۱۰ و متن انگلیسی با اندازه ۹ تایپ شود.
- منابع آخر رساله، متن فارس با اندازه ۱۲ و متن انگلیسی با اندازه ۱۰ تایپ شود.
- از کلمه‌ها و اعداد انگلیسی در متن رساله حتی الامکان استفاده نشود.
- در هنگام ویرایش صفحات رساله از کادر یا تزئینات استفاده نشود.
- کلیه روابط ریاضی و معادلات بایستی تایپ شوند و کپی نشده باشند.
- عنوان جداول باید در بالای آن‌ها قرار گرفته باشد و بین عنوان و خود جدول فاصله‌ای نباشد.
- در انتخاب نوع و شماره قلم‌های صفحات تقدیم و تشکر محدودیتی وجود ندارد.
- فاصله تالبه بالا و لبه چپ ۲,۵ سانتی‌متر، و تالبه پایین و لبه راست ۳ سانتی‌متر در نظر گرفته شود.
- مجموع تعداد صفحات پیوست رساله دکتری نباید از ۴۰ صفحه بیشتر شود.

واژه‌نامه، چکیده و صفحه عنوان به زبان انگلیسی

واژه‌ها و عبارات فنی و علمی که در رساله به کار رفته، بایستی در پایان رساله دکتری، به صورت فارسی به انگلیسی به ترتیب حروف الفبای فارسی و به صورت انگلیسی به فارسی به ترتیب حروف انگلیسی (لاتین) آورده شوند. در صفحه بعدی نیز لازم است به ترتیب چکیده و صفحه عنوان به زبان انگلیسی و کاملاً معادل با نمونه فارسی آن در پایان رساله گنجانده شوند. توجه نماید که در صفحه انگلیسی، تاریخ سال و ماه آن می‌بایست به میلادی قید شود.

چکیده‌نویسی

چکیده رساله خلاصه‌ای از کل رساله است و لازم است شامل عصاره‌ای از همه بخش‌های اصلی رساله که به طور معمول و به ترتیب عبارتند از: بیان مسئله، پرسش‌ها، فرضیه‌ها و محدودیت‌ها، پیشینه، مبانی نظری، روش‌شناسی و بحث و تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری باشد. چکیده مقاله نباید مشتمل بر کلی‌گویی‌های واضح و بدیهی و احياناً مبهم باشد و لازم است تصویری هرچند کلی ولی دقیق از نقشه پژوهش ترسیم نماید.

مشخصات روی جلد و داخل جلد به فارسی و انگلیسی

نخستین بخش یک رساله، جلد آن است. جلد، بخشی از یک گزارش صحافی شده است که صفحه‌های به هم دوخته، منگنه یا چسبانده شده را می‌پوشاند. اطلاعاتی که روی آن می‌آید، به خواننده در بازشناسی و بازیابی آسان‌تر آن در قفسه‌ها کمک می‌کند. لذا بهتر است یک سری از نکات و ویژگی‌های لازم را در حین تدوین جلد آن مورد بررسی قرار دهیم.

- جلد رساله باید مشتمل بر آرم دانشگاه، نام دانشگاه، نام دانشکده، عبارت ”رساله برای دریافت درجه دکتری رشته مورد نظر“، عنوان رساله، نام و نام خانوادگی پژوهشگر، نام و نام خانوادگی استادان راهنما و مشاور و تاریخ دفاع بر حسب سال و ماه تحصیلی پژوهشگر باشد.
- در ابتدای رساله نیز بعد از جلد فارسی از سمت راست و در آخر قبل از جلد انگلیسی از سمت چپ، بایستی یک صفحه سفید قرار بگیرد.
- حاشیه‌های روی جلد مانند حاشیه‌های صفحه‌های سمت چپ متن اصلی است. فاصله میان اجزای روی جلد بسته به اندازه آن‌ها باید به گونه‌ای باشد که در یک صفحه جا بگیرند. از این رو می‌توان اندازه قلم‌ها را نیز از آنچه در اینجا آمده است، کاهش داد. اجزای روی جلد به زبان فارسی با قلم پررنگ از بالا تا پایین آن به ترتیب زیر هستند.

۱. نشان دانشگاه (با پهنای دو سانتی‌متر)

۲. نام دانشگاه (با اندازه 16 Bzar)

۳. نام دانشکده (با اندازه 14 Bzar)

۴. نوشته «رساله دکتری رشته ... گرایش ...» (با اندازه 20 Bzar)

۵. نوشته «نام دانشجو» (با اندازه 16 Bzar)

۵. نام و نام خانوادگی دانش‌آموخته (با اندازه 14 Bzar)

۶. نوشته «استاد/استادان راهنما» (با اندازه 16 Bzar)

۷. نام و نام خانوادگی استاد/استادان راهنما (با اندازه 14 Bzar)

۸. نوشته «استاد/استادان مشاور» (با اندازه 16 Bzar)

۹. نام و نام خانوادگی استاد/استادان مشاور (با اندازه 14 Bzar)

۱۰. ماه و سال دفاع (با اندازه 12 Bzar)

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

IMAM KHOMEINI
INTERNATIONAL UNIVERSITY

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (د)

دانشکده معماری و شهرسازی

عنوان رساله را اینجا وارد کنید

رساله برای دریافت درجه دکتری

در رشته معماری گرایش معماری

نام دانشجو

استاد(ان) راهنما

استاد(ان) مشاور

ماه و سال دفاع از رساله

Imam Khomeini International University

Faculty of Architecture and Urbanism

Thesis Title

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Doctor of Philosophy in Architecture**

By:

Supervisor(s):

Dr.

Advisor(s):

Dr.

Month and Year of Thesis Defense